

A MAGYAR TÁBORI VADÁSZZÁSZLÓALJAK ELSŐ VILÁGHÁBORÚS HŐSI EMLÉKJELEI

A történelemben szinte minden hadseregben a zárt tömegű gyalogság mellett jelen voltak gyorsan mozgó, könnyebb – sok esetben korszerűbb – fegyverzettel rendelkező gyalogos egységek. Az Osztrák Császárságban a XIX. század elején kezdtek önálló vadász csapatokat szervezni a zárt rendben küzdő gyalogság támogatására. Az első vadászzászlóaljakat 1805-ben állították hadrendbe Ausztriában. Ezeket az egységeket jobb minőségű és könnyebb puskákkal látták el, ugyanakkor a kiképzés magasabb követelményeket támasztott mind a legénységgel, mind a tisztekkel szemben.¹ Az 1848–49-es szabadságharcban a magyar honvédség is rendelkezett vadászcsapatokkal. Mieczysław Woroniecki Pesten felállított vadászegysége 1848 nyarán a Délvidéken harcolt a szerbek ellen,² majd Erdélyben is szerveztek honvéd vadászereket.³ Az Osztrák–Magyar Monarchia haderejének egyik elit jellegű csapatnemét képezték a császári és királyi tábori vadászzászlóaljak (k.u.k. Feldjägerbataillon). Egyenruházatuk megkülönböztető része volt a legénységi nadrág oldalán lévő füzöld színű csík, tisztek esetében füzöld színű kettős oldalsáv (lampasz). A legjellegzetesebb ismertető ruhadarab az 1861-től rendszeresített stájer vadászkalap volt.⁴ Kissé felcsapott bal karimája fölött helyezkedett el a préselt sárgarézt lemezből készült vadászkürt, a közepében hadrendi számmal. A tábori vadászok a kalap baloldalán a kürtből induló feketés zöld kakastollbokrétát viseltek.⁵ Az 1870-es évektől azonban hivatalos előírás szerint a tábori ruhához már tábori sapkát kellett hordani.⁶ Ez a rendelkezés csak a tábori ruházatra vonatkozott, díszegyenruha esetén viselhető volt a tollas kalap. Egy ideig az egyenruha tartozéka volt a mellen viselt lövésbojt is, ám ezt 1869-től – a gyalogsághoz hasonlóan – csak az első osztályú lövészek viselhették, továbbra is füzöld színű zsinórral és gyapjúgömbökkel.⁷

Amíg a tiroli császár vadász-zászlóaljakat 1895-ben négy ezredbe szervezték,⁸ a tábori vadászzászlóaljak külön csapattesteket képeztek.⁹ Ennek megfelelően önálló hadrendi számuk volt: arab számokkal jelölték őket 1-től 32-ig. 1883-tól az addigi hat helyett nyolc tábori vadászzászlóalj (11., 19., 23., 24., 28., 29., 31., 32.) legénységét sorozták be Magyarországról.¹⁰ 1893-tól a 3., 14., 15., 18., 26. és 27. zászlóalj ténylegesen nem állt

¹A szerző ez úton mond köszönetet Szántó Nórának, Baczoni Tamásnak, Bálint Ferencnek és elsősorban Sallay Gergely Pálnak a kutatómunkához nyújtott segítségért; *Németh* 1940. 3–4. o.

²*Bona* 1987. 337. o.

³*Süli* 2013.

⁴*Circular-Verordnung*, 1861. 139. o.

⁵*Illésfalvi* 2001. 166–167. o.

⁶*Adjustierungsvorschrift*, 1878. 6. o.

⁷*Barcy* 1991. 103. o.

⁸*Schematismus*, 1895. 529–535. o.

⁹*Szűj – Ravasz* 2000. 738. o.

¹⁰*Hermann* 2015. 214. o.

fenn.¹¹ Ezen egységek személyi állományát viszont 1915-ben feltöltötték, úgyhogy innen-től kezdve az első világháborúban mind a 32 császári és királyi tábori vadászzászlóalj harcolt. A vadászzászlóaljak közül 1915-től a Magyar Királyság területén volt a hadkiegészítési körzete a 3., 11., 15., 19., 23., 24., 26., 28., 29., 31., 32. zászlóaljnak.¹² 1903-tól számolás nélkül létezett egy bosznia-hercegovinai császári és királyi tábori vadászzászlóalj is.¹³ 1911. október 1-jével kerékpáros századokká szervezték át a 11., 20., 24. és 29. vadászzászlóalj 4. századait. A kerékpáros vadászszázadok katonái számára nem puskát, hanem 1890 M ismétlőkarabélyt rendszeresítettek.¹⁴ Egy kerékpáros századot három karabélyos és egy géppuskás szakasz alkotott.¹⁵ 1914-ben a 11., 20., 24. és 29. vadászzászlóalj 4. századaiból létrehoztak egy császári és királyi kerékpáros zászlóaljat¹⁶ (a négy századból tehát három magyar, míg a 20. számú krajnai hadkiegészítésű volt). Az első világháborúban a jól kiképzett vadászzászlóalj 4. százada a legvéresebb harcok részesei lettek.

Az Országgyűlés az 1917. évi VIII. törvénycikkben elrendelte a világháborúban elesett hősi halottak emlékének méltó megőrkötését:

„1. § Mindazok, akik a most dúló háborúban a hadra kelt sereg kötelékében híven teljesítették kötelességeiket, a nemzet osztatlan, hálás elismerésére váltak érdemesekké. Őrizze meg a késő utókor hálás kegyelettel azok áldott emlékezetét, akik életükkel adóztak a veszélyben forgó haza védelmében.

2. § Minden község (város) anyagi erejének megfelelő, méltó emléken örökíti meg mindazoknak nevét, akik lakói közül a most dúló háborúban a hazáért életüket áldozták fel.”¹⁷

1917 és 1944 között körülbelül ezerkétszáz hősi emlékművet emeltek Magyarországon.¹⁸ Szinte minden helység állított emléket a Nagy Háborúban elesett hőseinek. Budapesten a nagy cégek (MÁV, Posta, BSZKRT) mellett a Pénzügyőrség, a csendőrség, számos tanintézet és múzeum is megemlékezett saját hősi halottairól. Ugyanakkor egyes ezredek mellett egész fegyvernemek, illetve önálló csapat egységek is kaptak saját emlékjelet. Így lett emlékműve a magyar fővárosban például a haditengerészeknek, a lovas tüzéreknek, a gépkocsizóknak, a híradóknak, a kerékpárosoknak, a katonaoorvosoknak.¹⁹

Tábori vadászoknak – konkrétan a 3. zászlóaljnak – először 1918-ban Pancsován emeltek emlékjelet. A Borromei Szent Károly nevét viselő, XVIII. században épült római katolikus templomban világosszürke márvány keretben nagyméretű fekete márványtáblát helyeztek el. A gótbetűs német, illetve latin betűkkel írt magyar nyelvű szöveg az alábbi:

¹¹ PNL XVI. k. 575. o.

¹² *Hermann – Szanyi* 2015. 161. o.

¹³ *Schematismus*, 1914. 630. o.; *Hermann* 2015. 214. o.

¹⁴ *Barcy* 1991. 104. o.

¹⁵ *Babucs* 2005. 197. o.

¹⁶ *Németh* 1940. 66., 74. o.

¹⁷ CIH 1917. 25. o.

¹⁸ *Kovács* 1991. 111., 117. o.

¹⁹ A budapesti köztéri emlékművekről lásd *Medvey* 1939.

DEM ANDENKEN
DER IM WELTKRIEGE GEFALLEN HELDEN
ERRICHTET VON DEM OFFIZIERSKORPS
DES PANCISOVAER
3. FELD-JÄGERBATAILLONS
1914 – 1918.

A VILÁGHÁBORUBAN
ELESETT HŐSÖK EMLÉKÉNEK
EMELTE A PANCISOVAI
3. SZÁMÚ TÁBORI VADÁSZÁSZLÓALJ
TISZTIKARA
1914 – 1918.

A márványkeret felső részét a keret anyagából faragott egyszerű kereszt díszíti. Az aranyozott betűkkel ékesített emléktábla túlélte a történelem és az impériumváltások viharait és teljes épségben, eredeti helyén áll.²⁰

Itt szólunk a zágrábi 31. tábori vadászászlóaljról, melynek hadkiegészítési területe a Magyar Királyság, ám ezen belül teljes egészében Horvátország volt. A csapattest hivatalos hadrendi elnevezése is „K.u.k. 31. Ungarisches (kroatisches) Feldjägerbataillon” vagy „K.u.k. (Ungarisch-kroatisches) Feldjägerbataillon Nr. 31.” volt az 1910-es évek elején.²¹ Az alakulat szinte teljesen horvát nemzetiségű volt. Egyik korabeli sapkajelvényét is a horvát nemzeti jelkép, a vörössel és fehérrel sakkozott címerpajzs díszíti.²² Zágrábban az egykori vadászlaktanya udvarán a Nagy Háború után emlékoszlopot emeltek a 31-es vadászok hősi halottainak.²³ Ennek későbbi sorsáról *nincs adat*.

Miskolcon, a Rudolf laktanyában a császári és királyi kassai 15. tábori vadászászlóalj kapott emléktáblát, amelyet 1931. május 10-én avattak fel katonai tiszteletadással,²⁴ az egység egykori parancsnoka, Rainprecht Sándor nyugállományú tábornok jelenlétében.²⁵ Az egyik korabeli helyi újság közölte a fehérmárvány emléktáblára felvésett szöveget is: „A volt császári és királyi 15. tábori vadászászlóalj hősi halottainak emlékére.”²⁶ A sajtóból ismert, hogy az emléktáblát – többek között – következő év májusában is megkoszorúzták.²⁷ Ez a miskolci emlékjelel ma is a helyén áll, de a laktanyának ez a része zárt terület, nem tekinthető meg.²⁸

Budapesten az 1930-as évek elejétől a budai Várban több emléktáblát állítottak a vadászászlóaljoknak az akkori nevén Hadimúzeum, illetve a közeli Helyőrségi templom épületében. A kassai 15. tábori vadászászlóaljnak a Hadimúzeumban is volt emléktáblája,

²⁰ Pastyik Róbert plébános úr közlése a szerzővel.

²¹ Schematismus, 1912. 704. o.; Schematismus, 1913. 744. o. 1914-ben megszűntek a csapattestek földrajzi hovatartozására utaló elnevezések.

²² Hermann – Szanyi 2015. 169. o.

²³ Németh 1940. 60. o.

²⁴ „Gyalogsági nap” Miskolcon. 8 Órai Újság, 1931. május 12. 7. o.; Honvédeznep Miskolcon. Pesti Hírlap, 1931. május 12. 10. o.; Felavatják a 15-ös vadászok emléktábláját. Reggeli Hírlap, 1931. május 12. 5–6. o.

²⁵ A 15-ös vadászok hősi emléktáblájának leleplezése. Magyar Jövő, 1931. május 12. 3. o.

²⁶ Uo.

²⁷ Ezredünnep. Pesti Hírlap, 1932. május 22. 12. o.

²⁸ A miskolci Polgármesteri Hivatal közlése.

amelyről egy 1935-ben megjelent kiadvány képet közölt.²⁹ A 15-ösök Hadimúzeumban lévő emléktábláját az alakulat felnagyított méretű alakulatjelvénye díszítette. Az első világháborús sapkajelvényt Finta Sándor (1881–1958) tervezte,³⁰ aki katonaként szolgált a Nagy Háborúban, és több hősi emléket készített. Az emléktáblán elhelyezett nagyméretű jelvény viszont biztosan nem az ő alkotása, mivel 1920-ben feleségével kivándorolt Brazíliába, majd 1923-ban az USA-ban telepedett le.³¹ A jelvényen felül tollas vadászkalap, alatta a zászlóalj nagy hadszínterei: Doberdó, Montenegró, Dél-Tirol, Kirlibaba, az alsó részen pedig Szerbia és Albánia.³² (Az 1930-es években több emléktábla esetében előfordult, hogy az alakulat első világháborús sapkajelvényének felnagyított másolatát helyezték fel vagy faragták plasztikai díszítőelemnek az emlékjelre.³³) Az emléktábla kivitelezését a tábla alján olvasható apróbetűs felirat szerint a *Gerenday Antal és fia* cég végezte. A nagyméretű bronzjelvény fölé a következő szöveget vésték fel:

A
VOLT CS. ÉS KIR.
15. TÁBORI VADÁSSZÁSZLÓALJ
HŐSI HALOTTAI
EMLÉKÉRE.

(A budapesti emléktábla feliratának szövege tehát alapvetően megegyezett a miskolcival.)

1932-ben emeltek emléktáblát a volt császári és királyi marosvásárhelyi 23. táborig vadászászlóalj elesett hősiseinek. A zászlóalj egykori tagjai jelenlétében Binder Ferenc nyugállományú ezredes – a Nagy Háborúban három évig az egység parancsnoka – adta át az emléktáblát a múzeum igazgatójának, vitéz Aggházy Kamil nyugállományú ezredesnek.³⁴ Az emléktáblát fent vadászkiált, benne a 23-as számmal díszítette, felirata a következő volt:³⁵

1914 – 1918
A VOLT CS. ÉS KIR.
MAROSVÁSÁRHELYI 23.
TÁBORI VADÁSZ ZÁSZLÓALJ
HŐSI HALOTTAI EMLÉKÉRE
A BAJTÁRSÁK.

1933. május 14-én az egykori császári és királyi eperjesi 32. táborig vadászászlóalj bajtársi közössége állított emléktáblát a Hadimúzeumban,³⁶ amely hadviselt művész,

²⁹ *Magyar Katonai Szemle*, 1935. 10. sz., képmelléklet.

³⁰ *Sallay* 2010. 74–75. o.

³¹ *Fitz* 1999. 622. o.

³² *Hermann – Szanyi* 2015. 163. o.

³³ Például Budapesten a cs. és kir. brassói 2. gyalogezred, cs. és kir. aradi 33. gyalogezred, cs. és kir. 82. székely gyalogezred, a m. kir. trencsényi 15. honvéd gyalogezred, Tatán a m. kir. veszprémi 31. honvéd gyalogezred emléktáblája, Esztergomban a m. kir. nyitrai 14. honvéd gyalogezred emlékműve.

³⁴ *Sallay* 2007. 25. o.

³⁵ *Magyar Katonai Szemle*, 1935. 8. sz., képmelléklet.

³⁶ Az avatás pontos dátuma a bajtársi kör emlék-albuma alapján azonosítva (az eredeti emlék-album magántulajdonban, másolata a HM HIM Numizmatikai Gyűjteményében).

Sződy Szilárd (1878–1939) alkotása volt.³⁷ Sződy a Nagy Háborúban tartalékos főhadnagyként a przemysli erődrendszerben szolgált, ahol számos érmet és plakettet készített a várvédő sereg tisztjeiről és tábornokairól.³⁸ A vár feladásakor 1915-ben orosz hadifogságba került. Legismertebb köztéri alkotása a Margit híd budai hídfőjénél 1932-ben felállított Przemysl-emlékmű.³⁹ A 32-es tábori vadászok emlékjeléről fennmaradt fénykép.⁴⁰ A kőből és márványból készült, kőből faragott babérkoszorúval övezett emléktábla felirata az alábbi volt:

CS. ÉS KIR.
32. TÁBORI VADÁSZZÁSZLÓALJ
ÖRÖK EMLÉKÜL
AZ 1914–18. ÉVI VILÁGHÁBORUBAN ELESETT HŐSEIKNEK
A BAJTÁRSÁK.
A ZÁSZLÓALJ HARCOLT:
1914. 1918.
AUGUSZTUS 17.-TŐL NOVEMBER 3.-IG
SATANOV MADONNA DI LORETTO
AZ OROSZ, - BELGA - ÉS OLASZ HARCTEREKEN
ÉS TELJES FEGYVERZETBEN GYALOGMENETBEN, HARCOLVA
TÉRT VISSZA MAGYARORSZÁGRA 1918. NOVEMBER 24.-ÉN.

A zászlóalj tehát az 1914. augusztus 17-i tragikus kimenetelű gorodoki lovasroham utáni visszavonulást követően, este, a Satanovban kitört helyi harcokban esett át a tűzkeresztségen, és 1918-ban az olasz fronton érte a háború vége. A fehérmárványból készült tábla közepén bronzból készült csapatjelvény, vadászkiürt, közepében 32-es számmal volt látható. Az emléktábla kőből faragott keretét felül babérkoszorúval övezett fekvő kardból és rohamsisakból álló kompozíció díszítette. (Hasonló motívum látható a BSZKRT budapesti remízeinek falán lévő, ugyancsak Sződy tervezte első világháborús emléktáblák felső részén.) Az egykori 32-es vadászok bajtársi köre művészi kivitelű imázsamolyt készíttetett az emléktábla alá, amit 1938. november 1-jén ugyancsak ünnepélyes körülmények között avattak fel a Hadimúzeumban. Ünnepi beszédet vitéz Arady István nyugállományú tábornok mondott.⁴¹

Ugyancsak a Hadimúzeumban kapott helyet a császári és királyi aradi 28. tábori vadászzászlóalj „művészi kivitelű emléktáblája”.⁴² Az 1935. május 9-én tartott ünnepség a Helyőrségi templomban kezdődött a dr. Hász István római katolikus tábori püspök által celebrált gyászmisével. Ezt követően a résztvevők átvonultak a Hadimúzeum épületébe, ahol Mysz Frigyes nyugállományú tábornok (1914 és 1916 között a zászlóalj parancsnoka)⁴³ üdvözlő szavai után Póka-Pivny Aladár átadta az első emeleten felavatott táblát

³⁷ Sallay 2007. 25. o.

³⁸ Huszár – Procopius 1932. 412. o.

³⁹ Liber 1934. 419–421. o.

⁴⁰ Közli Sallay 2007. 24. o.

⁴¹ Korabeli meghívó a bajtársi kör emlék-albumában (az eredeti emlék-album magántulajdonban, másolata a HM HIM Numizmatikai Gyűjteményében).

⁴² Németh 1940. 50. o.

⁴³ Németh 1940. 46–47. o.

vitész Aggházy Kamil igazgatónak.⁴⁴ Az emléktáblát Siklódy Lőrinc (1876–1945) készítette,⁴⁵ aki a soproni, gödöllői, kistarcsai első világháborús emlékmű és a tihanyi Kálvária mellett, az 1-es honvédek budapesti Fővám téri emlékművét is mintázta. Az avatásról amatőr filmfelvétel is készült,⁴⁶ melynek alapján azonosítani lehet, hogy az emléktábla felső részét vadászkürt, közepében a 28-as számmal díszítette. Alatta mélyített felületben bronz dombormű volt, amely kinyújtott jobb kezével rohamra buzdító gyalogos vadászt ábrázolt. Az alatt lévő felirat:

EZER HŐS BAJTÁRSUNK JELTELEN SÍRHANTJA
EGÉSZ VILÁG ELŐTT BÜSZKÉN HANGOZTATJA:
ARAD-KEVEVÁRI HUSZONNYOLCAS VADÁSZ
KIRÁLYÉRT, HAZÁÉRT MINDIG SÍKRA SZÁLLOTT
S MINDENÜTT HELYT ÁLLOTT.
A VOLT CS. ÉS KIR. 28. TÁBORI VADÁSZZÁSZLÓALJ
BAJTÁRSI SZÖVETSÉGE.

Az emléktáblából a bronz dombormű nélküli márványlap megmaradt a Hadtörténeti Múzeum gyűjteményében.⁴⁷

A Hadimúzeumban lévő fenti emléktáblák vagy 1944–45-ben sérültek, illetve semmisültek meg, vagy – a múzeumban lévő többi hasonló emlékjellel együtt – 1945 után távolították el őket. További sorsukról, hollétükről – a 28-asok márványlapja kivételével – nincs adat. (A 15., 23. és 32. zászlóalj emléktáblájának rekonstrukciója a fennmaradt fényképek, illetve az ismert alakulatjelvény alapján megoldható lehetne.)

A négy császári és királyi tábori vadászszázadból létrehozott kerékpáros zászlóalj ezzel az alakulatnévvel önálló emlékjelet nem kapott. A kerékpáros hősi halottaknak viszont emeltek emléktáblát. Lux Elek (1884–1941) alkotását 1937. október 3-án avatták fel a Hadimúzeum közelében álló Helyőrségi (korábbi nevén Mária Magdolna-, később Kapisztrán-) templomban,⁴⁸ amelyben korábban más hősi emléktáblákat is elhelyeztek. Lux Elek munkássága színvonalát jelzi, hogy a nevéhez fűződik Wathay Ferenc remek bronzszobra Székesfehérváron, a Semmelweis-emléktábla a szegedi Panteonban és Luther szobra Budapesten. A kerékpáros emléktábla tábori vadászokhoz való egyértelmű kötődését bizonyítja, hogy avatásán a Folba János tábori főesperes által celebrált szentmisét követően az ünnepi beszédet vitész Schönner Odilo nyugállományú altábornagy mondta, aki 1914. augusztustól 1917. december elejéig századosként a tábori vadász századokból álló kerékpáros zászlóalj parancsnoka volt.⁴⁹ Fennmaradt egy korabeli fénykép a bronz emléktábláról,⁵⁰ amely alakzatban álló kerékpáros egységet ábrázol, az előtérben kürtjét fújó kerékpáros katonával. A mészköből faragott keret alsó részén, kétoldalt az 1914-es

⁴⁴ Az arad-kevevári vadászok emlékünnepe. *Pesti Hírlap*, 1935. május 10. 8. o.; Az arad-kevevári vadászok emlékünnepe. *Friss Újság*, 1935. május 10. 9. o.

⁴⁵ Lásd az előző jegyzet első tételét.

⁴⁶ Amatőr filmfelvétel a 28-as vadászok bajtársi szövetségének életéről. Forrás: Hangosfilm.hu/ Ehrental Zoltán hagyatéka.

⁴⁷ Szántó Nóra közlése.

⁴⁸ Leleplezték a kerékpáros katonák emléktábláját. *Pesti Hírlap*, 1937. október 5. 9. o.

⁴⁹ *Németh* 1940. 72. o.

⁵⁰ *Képes Pesti Hírlap*, 1937. október 5. 2. o.

és az 1918-as évszám olvasható. A posztamensen lévő kétsoros felirat szövege pontosan nem vehető ki a fényképen. A Helyőrségi templom a budai Vár 1944–45-ös ostromakor súlyos, de helyreállítható sérüléseket szenvedett. Újjáépítés helyett a Magdolna-torony, az előcsarnok, az észak és a déli kápolna kivételével 1952-ben lebontották.⁵¹ Az épületben található hősi emléktáblák sorsa ismeretlen, nagy valószínűség szerint elpusztultak.

A császári és királyi budapesti 24. tábori vadászzászlóalj elesett hőseinek először nem a fővárosban, hanem Kaposváron emeltek emléktáblát.⁵² (A 24-es vadászok legénységének jelentős része Somogy vármegyéből származott.) Az emlékjelet a Petrovác Gyula tervei alapján 1925 és 1927 között épült római katolikus Hősök temploma (hivatalos nevén Jézus Szíve-templom) külső falán, a főbejáratától balra, 1932. augusztus 25-én avatták fel, ünnepélyes körülmények között, a város, a vármegye és a helyőrség tisztikara és a bajtársi egyesületek tagjainak jelenlétében.⁵³ A fehérmárványból faragott emlékjelen lévő dombormű hármas halmon kettős kereszt, tövében koszorúval, kétoldalt egy-egy kopjafával. A két kopjafán egy-egy kard, alattuk az 1914-es, illetve az 1918-as évszám. Az emlékmű felső peremén a PRO PATRIA felirat áll. Alatta vadászkürt, benne a 24-es alakulatszám. Középen a következő szöveg olvasható:

A VOLT
CS. ÉS KIR. 24-ES TÁBORI VADÁSZ
ZÁSZLÓALJ
ELESETT HŐSEINEK
EMLÉKÉRE ÁLLÍTOTTÁK
BAJTÁRSAIK.

A kaposvári székhelyű Mártírok és Hősök Közalapítvány kezdeményezése nyomán a Hősök templomában elhelyezett márványtáblákra 2001-ben több mint 1100 elesett kaposvári katona nevét – köztük természetesen 24-es tábori vadászokét is – sikerült felvélni.⁵⁴

A győri 11. vadászzászlóalj egykori katonái már az 1920-as években emlékművet akartak állítani elesett bajtársaiknak. Emlékbizottság alakult, melynek élére 1928 nyarán Mocsáry Jenő ezredes, a zászlóalj egykori parancsnoka került. Döntés született arról is, hogy nem figurális szoborcsoport, hanem egyszerű, de méreteiben monumentális obeliszket emelnek. Ennek költsége végül 13 500 pengő volt. Széleskörű összefogás révén közadakozásból 10 000 pengő jött össze, a hiányzó részt a város adományozta. 1933. június 5-én Győrben a Kálóczy téren avatta fel József királyi herceg nyugállományú tábornagy a császári és királyi 11. vadászzászlóalj emlékművét. A nemesen egyszerű, de méltóságot sugárzó emlékoszlopot a korszak egyik legkiválóbb hazai építésze, a győri születésű Weichinger Károly (1893–1982) tervezte.⁵⁵ Weichinger nevéhez az 1930-as években olyan jelentős középületek fűződnek, mint a budapesti Pálos kolostor a Szent Gellért rakparton,

⁵¹ Horler 1955. 370–379. o.

⁵² Szili Kovács 1940. 226. o.

⁵³ Puskás 2006. 109–110. o. Az emléktábla fényképe: *Magyar Katonai Szemle*, 1937. 1. sz., képmelléklet és Puskás 2006. 109. o.

⁵⁴ Puskás 2007. 230–231. o. Az emléktábla színes fényképe: 276. o.

⁵⁵ Feith László: Kőbe vésve, bronzba öntve. Emlékoszlop a vadászoknak. *Magyar Honvéd*, 2011. 11. sz. 2–3. o.

a Szilágyi Erzsébet Gimnázium, Pécssett a Temetőkápolna és a Pálos templom. Ő tervezte az 1938–39-es New York-i Világkiállítás magyar pavilonját.⁵⁶ A győri obeliszket a Réthy-féle győri kőfaragóműhely kivitelezte.⁵⁷ Homlokzatán a következő felirat olvasható:

AZ ELESETT 11-ES VADÁSZOK
EMLÉKEZETÉRE
1914–1918.

A talapzat alépitményének felső sávján azon nagyobb csaták helyszínei, összesen húsz név olvasható, ahol a zászlóalj a Nagy Háborúban harcolt. A homlokzati résztől balról jobb felé indulva a következő felirat olvasható:

POTOCZEK · DEBINA · IWANGOROD · JANGRÓD · GORLICE / SEMPIECHOW
· STR KORCZYN · KÁRPÁTOK · TERSZAKOW · HORUCZKO / DITKOWCE ·
ASIAGO · NOVALEDO · MONTE SAN MICHELE · NOVA VAS / LOKVICA · OVCJA
DRAGA · MONTE FORTIN · PAPADOPOLI · PIAVE DELTA.

Az emlékművet 2010 elején újították fel. A Győrben alkotó Lebő Ferenc (1960–) szobrász, éremművész pótolta a bronzból öntött kürtöt, benne a 11-es számmal. A kürtöt biztonsági okokból eredeti helyénél magasabban helyezték fel az obeliszken,⁵⁸ amely díszvilágítást is kapott.

1934. október 7-én, vasárnap Tata-Tóvároson avatták fel az császári és királyi 19. tábori vadászzászlóalj emléktábláját⁵⁹ a tóvárosi honvéd laktanya Agostyán utcára néző falán. A helyválasztást az indokolta, hogy a Nagy Háború idején a tatai és tóvárosi férfiaknak bevonulásukkor ebben a laktanyában kellett szolgálattételre jelentkezniük.⁶⁰ A tábori misével kezdődött ünnepségen az emlékbeszédet Seydl Jenő nyugállományú tábornok mondta. Az ünnepi ebédet az Esterházy Szálloda éttermében tartották.⁶¹ A *Komárom-megyei Hírlap* Seydl tábornokot – tévesen – az egység egykori parancsnokaként említette. Seydl azonban 1914-től 1917-ig a 7. tábori vadászzászlóalj parancsnoka volt,⁶² a 19-esek parancsnoka 1915-től mindvégig Broser Gusztáv (utolsó rendfokozata alezredes) volt.⁶³ Az emléktáblát Schrotta János Frigyes (1898–1979) szobrászművész készítette, aki 1926 és 1940 között több dunántúli helység (Alsógalla, Dudar, Alsópáhok, Máriakálnok, Csetény) jelentős első világháborús emlékművének alkotója volt.⁶⁴ A 70×85 centiméteres méretű,⁶⁵ fekvő téglalap alakú emléktábla ma is eredeti helyén látható, az egykori laktanyaépület-

⁵⁶ Életművéről lásd Weichinger-katalógus.

⁵⁷ *Bedécs – Trukáné Katona* 2010. 282. o.

⁵⁸ *Feith* 2011. 3. o.

⁵⁹ *Dr. Giber János: Volt 19-es vadászok! Komárommegyei Hírlap*, 1934. szeptember 22. 3. o.

⁶⁰ *Bártfai* 2001. 121. o.

⁶¹ A 19-es vadászok emléktábláját leplezték le vasárnap Tóvároson. *Komárommegyei Hírlap*, 1934. október 13. 2. o.

⁶² *Fekete* 2014. 25–27. o. A 19-es vadászok emléktáblájának fényképe: *Magyar Katonai Szemle*, 1935. 7. sz., képmelléklet és *Fekete* 2014. 29. o.

⁶³ *Németh* 1940. 26. o.

⁶⁴ *Diós* 2006. 965. o.

⁶⁵ *Kálmán – Kövesdi – Varga* 2016. 23. o.

ben működő Vaszary János Általános Iskola falát díszíti. Az emlékjelet felül kőből faragott egy-egy babérlomb között ugyancsak kőből faragott vadászkürt díszíti, benne a 19-es alakulatszámmal. Halványan még látszik a nyoma, hogy a kürt belső része és a koszorúk zöldre voltak festve, ahogy ez az alakulat 1916-ban készített, pajzs alakú 35×26 milliméteres méretű jelvényén látható.⁶⁶ Ennek megfelelően valószínűleg a kürt aranszínű volt. A táblán az alábbi szöveg olvasható:

1914 – 1918
EMLÉKEZZÜNK
A 19 ES
TÁBORI VADÁSSZÁSZLÓALJ
HŐSI HALOTTAIRA.

A Budapest melletti – 1950. január 1-jéig önálló településnek számító – Nagytétényben a község központjában lévő Nagyboldogasszony-plébániatemplom külső falán is található egy vadász-emléktábla.⁶⁷ A Ferdinánd bolgár király nevét viselő császári és királyi 26. tábori vadászászlóalj elesett hőseinek 1937. május 9-én avatták fel az emlékjelet.⁶⁸ Felirata a következő:

E MEGSZENTELT
FALAK ALÓL INDULTAK A BECSÜLET MEZEJÉRE
A FERDINÁND BOLGÁR KIRÁLY NEVÉT VISELŐ
CS. ÉS KIR. 26. SZ. TÁBORI VADÁSSZÁSZLÓALJ
SOHA VISSZA NEM TÉRT HŐSEI, AKIKNEK DICSŐ
EMLÉKÉT ITT ADJA ÁT AZ EL NEM MÚLÓ
KEGYELETNEK ÉS AZ ÖRÖKKÉ TARTÓ EMLÉKE-
ZÉSNEK A 26-OS VADÁSZOK BARÁTI KÖRE.
1937. V. 9.

Az első világháború idején a 26. tábori vadászászlóalj menetszázadai a nagytétényi katolikus templomtól indultak a harctérre. 1937-ben a templom előtti téren nagy tömeg jelenlétében leplezték le a márvány emléktáblát, amelynek felső részén bronzból öntött, tollas vadászkalap látható, rajta vadászkürt-jelvényel, közepében az alakulat 26-os számával. Az alsó részt bronz tölgyág díszíti három levéllel, alul két makkal. Az emlékjelet az avatáskor megkoszorúzta Mészáros Jenő főjegyző, valamint a hadirokkantak és a frontharcosok képviselője.⁶⁹

Az emléktábla a következő évben kiegészítő elemmel, egy bronzból készített örökmécsessel gazdagodott. A 26. tábori vadászászlóalj mintegy százötven fős baráti köre 1938. szeptember 11-én Nagytéténybe látogatott. A templom előtt tábori mise kezdődött. Markó Gyula plébános ünnepi beszédében méltatta az emléktábla fölé helyezett örökmécses jelentőségét. A szentmise után dr. Ráday Gyula miniszteri tanácsos, volt vadász főhadnagy avatta fel az örökmécses, amelyet az oltárról vett lánggal gyújtottak meg.

⁶⁶ Szanyi 2010. 44. o.; Hermann – Szanyi 2015. 164. o.

⁶⁷ Beke 2013. 502. o.

⁶⁸ Hősök emléke. *Pesti Hírlap*, 1937. május 1. 12. o.

⁶⁹ Dindi 2013. 41–42. o.

Az ünnepség az emléktábla megkoszorúzásával, majd Ambrus Károly volt 26-os vadász vendéglőjében ünnepi ebédrel ért véget.⁷⁰

A zászlóalj elnevezésével kapcsolatban megjegyzendő, hogy a 26. nagytényi táborig vadászzászlóalj kivül volt névadója a Sankt Pölten-i 10. táborig vadászzászlóaljnak és a marosvásárhelyi 23. táborig vadászzászlóaljnak is: az előbbi 1913-tól korábbi parancsnoka, Karl von Kopal ezredes,⁷¹ az utóbbi 1917-től báró Arz Arthur gyalogsági tábornok, később vezérezredes nevét viselte.⁷² Mindhárom alakulat első világháborús sapkajelvényén látható az utalás a névadóra.⁷³ 1918-ban még két egység kapott nevet, mivel a 9. táborig vadászzászlóaljnak báró Stöger-Steiner vezérezredes, a 12. táborig vadászzászlóaljnak IV. Lipót lippei herceg lett a tulajdonosa.⁷⁴

A 24-esek bajtársi szövetsége a kaposvári emléktábla mellett természetesen Budapesten is emlékjelet akart állítani elesett bajtársaiknak. Erre 1936. november 8-án került sor, amikor az újonnan épült városmajori római katolikus Jézus Szíve-plébániatemplom egyik kápolnájában avatták fel a 24. vadászzászlóalj nemesen egyszerű emlékjelét. (A helyválasztás indoka az volt, hogy a templom plébánosa, Kriegs-Au Emil a zászlóalj egykori önkénteseként szolgált a háborúban, és ő ajánlott – valóban méltó – helyet a templomban.)⁷⁵ „A főváros és az egyházközség hathatós támogatásával azután létrejött vitéz zászlóaljunk e meghatóan szép emlékműve, az elesett hősök kápolnája, ahol egy emléktábla, egy örökmécses és összes elesett bajtársaink nevét tartalmazó emlékkönyv hirdeti zászlóaljunk dicsőségét” – írta a zászlóalj történetét feldolgozó könyvében Szili Kováts László.⁷⁶ A főváros egyik legszebb modern temploma az Árkay Aladár és fia, Árkay Bertalan tervezte 1933-ban felszentelt városmajori Jézus Szíve-plébániatemplom, amelynek bejárata mellett két kápolna található. A Hősi halottak kápolnáját Ohmann Béla (1891–1968) modern hangvételű Szent László-oltára és Pátzay Pál (1896–1976) ihletett szépségű kis Pietà-szobra díszíti. A belső teret színes, modern geometrikus üvegtáblák világítják meg.⁷⁷ Az ablakkal szembeni falon látható a 24. zászlóalj emlékjele.⁷⁸ A hosszanti falsík középső részén egy beugróban bronz pálmaág látható a falon. Alatta az alábbi felirat olvasható:

1914 – 1918
A CSÁSZ. ÉS KIR. 24. SZÁMU
TÁBORI VADÁSZZÁSZZLÓALJ
ÉS PLÉBÁNIÁNK HŐSI
HALOTTAI EMLÉKÉRE.

⁷⁰ Dindi 2013. 55. o.

⁷¹ Csasztkóczy 1938. 231. o.; Sallay 2010. 74. o.

⁷² Csasztkóczy 1938. 240. o.; Németh 1940. 27. o.

⁷³ Szanyi 2010. 44. o.

⁷⁴ Csasztkóczy 1938. 240. o.

⁷⁵ Szili Kováts 1940. 227. o.

⁷⁶ Uo.

⁷⁷ Rosch 2005. 117. o.

⁷⁸ Rítóók 1997. 18. o.

A nemesen egyszerű emlékjel tökéletesen illeszkedik a templom és a kápolna modern stílusához. Az emlékjel avatását követően rendszeresen tartottak a templomban megemlékező misét és a templom előtt díszmenetet a volt 24-es vadászok. Ezekről az eseményekről több korabeli eredeti fényképet őriz a Hadtörténeti Múzeum Fotóarchívuma.⁷⁹

Az egykori tábori vadászok központi köztéri emlékművet szerettek volna állítani Budapesten. A magyar tábori vadászászlóaljok hősi emlékművének felállítására szoborbizottság alakult, amelynek elnöke vitéz bádoki Soós Károly nyugállományú gyalogsági tábornok, egykori honvédelmi miniszter volt. Mellette még tizenkét nyugállományú tábornok volt tagja a szoborbizottságnak,⁸⁰ többségük vadászászlóaljban szolgált a Nagy Háborúban.

Valószínűleg a 24-esek Hősök kápolnája körül kialakult kultusz (misék, felvonulások) adta az ötletet, hogy az emlékmű a közeli Városmajorban létesüljön. Elkészítésére a kor szak egyik legnevesebb szobrásza, Kisfaludi Strobl Zsigmond (1884–1975) kapott megbízást. A művész az első világháborúban a császári és királyi 11. és a 32. tábori ágyús ezrednél szolgált, de hosszabb időre a Sajtóhadiszállás személyi állományába volt beosztva.⁸¹ 1920 után az egyik legkeresettebb magyar szobrász volt, az 1930-as évek közepétől évekig Londonban dolgozott: az angol arisztokrácia, kulturális és politikai elit portréistájaként aratott elismerést.⁸² Budapesten évtizedeken át tanított a Képzőművészeti Főiskolán. Magyarországon tizenhat első világháborús emlékművet készített.⁸³ A vadász-emlékmű kompozíciója középpontjában két katoná bronzalakja áll: idős, első világháborús tábori vadász üdvözli fiatal, második világháborús honvéd egyenruhát viselő, rohamsisakos bajtársát. Mindkettőjük teljes fegyverzetben látható: hátukon borjú, derékszíjukon töltegytáskák és szurony, vállukon, illetve kezükben Mannlicher-ismétlőpuska. A veterán tábori vadász tollal díszített vadász-kalapot viselt, mellén lövészbójtokkal. A két bronzszobor mögött, a talappal azonos anyagból, mészkőből faragott háttér-falazaton katonák rohamát ábrázoló dombormű látható. A háttérfalon a katonák fején nem a díszes vadászkalap, hanem egyszerű gyalogsági tábori sapka van, amelyet a vadászászlóaljok katonái a világháborúban a fronton viseltek.

A mészkőből faragott talappal az 1914-es és 1918-as évszám között vadászkiáltást látható. Alattuk a következő felirat olvasható:

A MAGYAR TÁBORI VADÁSZÁSZLÓALJOK HŐSEINEK EMLÉKEZETÉRE.

Korabeli fényképeken látható, hogy a posztamens előlapján, jobb oldalon szerepelt még A MŰLT AD ERŐT A JÖVŐNEK! felirat. A hátoldalon középen fent ez a szöveg volt felvéve:

A RÉGI KÜRTBEN ÁLMODIK A LÉLEK ÉS GYŐZELEM LESZ HOGYHA ÚJRA ÉLED!

⁷⁹ HTM Fotóarchívum, lt. sz.: 10 5481–105 486.

⁸⁰ Németh 1940. 75. o.

⁸¹ A Sajtóhadiszállásról, benne Kisfaludi Strobl szerepéről lásd Balla 2005. 141–149. o.

⁸² Angliai munkásságáról lásd Strobl-katalógus.

⁸³ Wehner 2014. 110. o.

A posztamens hátoldalán két oldalt, egymás alatt a magyar tábori vadászzászlóaljok hat-hat vadászkiáltás alakulatjelvénye látható. A kiáltók közepén az alakulat száma, a kiáltó alatt a zászlóalj hadkiegészítési központjának városneve volt olvasható. Baloldalon a 3. (TEMESVÁR), 11. (GYŐR), 15. (KASSA), 19. (KOMÁROM), 23. (MAROSVÁSÁRHELY), 24. (BUDAPEST), jobb oldalon a 26. (NAGYTÉTÉNY), 28. (EPERJES), 29. (LOSONC), 31. (ZÁGRÁB), 32. (EPERJES), továbbá a kerékpáros zászlóalj kiáltója alatt: KP. SZD. (a kerékpáros század rövidítése) szerepelt az emlékművön. A kerékpáros zászlóalj kiáltójának közepében a 11., 24. és 29. – a kerékpáros magyar vadászszázadokat adó – zászlóaljok hadrendi száma szerepelt.

Az emlékművet 1940 májusában állították fel a Városmajorban, és szeptember hónap első felére tervezték az avatást,⁸⁴ a kormányzó mint legfelsőbb hadúr jelenlétében.⁸⁵ Csak hogy 1940 nyarán rendkívül felgyorsultak az események. A kis híján háborús konfliktust okozó magyar–román területi vita, az augusztus 30-án kihirdetett második bécsi döntés és az ezt követő bevonulás Észak-Erdélybe és Székelyföldre, majd az 1941 tavaszi balkáni válság, gróf Teleki Pál miniszterelnök öngyilkossága és a délvideki hadműveletekben való magyar katonai részvétel miatt, jó ideig nem került sor a hivatalos ünnepélyes avatásra. Végül 1941. május 11-én történt meg az avatás Horthy Miklós kormányzó és a honvédség legmagasabb beosztású vezetőinek együttes jelenlétében.⁸⁶ Az avatásról beszámolt a filmhíradó⁸⁷ és a Magyar Rádió Budapest I. adója is.⁸⁸ A 15 perces rádióelőadást Kiss János altábornagy tartotta.⁸⁹

Az avatásról beszámoló újságcikkekbe furcsa és nehezen menthető sajtóhiba került. Minden esetben „az egykori 11-es tábori vadász-zászlóalj és a volt kerékpáros vadász-zászlóalj hősi emlékműve” leleplezéseként kommentálták a lapok az avatásról készült fényképet. Mivel a Magyar Országos Tudósító (MOT) a fenti téves szöveggel adta ki a tudósítását,⁹⁰ valamennyi nagyobb újság⁹¹ – ellenőrzés nélkül – így közölte a hírt. A MOT tudósítója tévedésének lehetséges magyarázata: valószínűleg 11 magyar tábori vadász-zászlóalj és a kerékpáros vadász-zászlóalj emlékművéről tájékoztatták az újságírókat. A 11 zászlóalj torzulhatott 11. vagy 11-es vadász-zászlóaljra. (A későbbiek során, például 1942 nyarán, bádoki Soós Károly nyugállományú vezérezredes koszorúzása esetében már az emlékmű helyes nevét közölte a sajtó.⁹²)

A hivatalos avatás után a Magyar Tábori Vadász-zászlóaljok Bajtársi Köre több emléktárgyat ajánlott tagjainak megvételre. Így 1,20 pengőért csukaszürke angol vászonból készült tárcát lehetett vásárolni, benne az emlékművet előlről és hátulról ábrázoló fényképpel. Az emlékművet ábrázoló fénykép önállóan 10 fillérbe, a képeslap 4 fillérbe került.

⁸⁴ Szeptemberben avatják fel a vadász emlékművet. *Magyar Országos Tudósító*, XXII. (1940. július 13.) 187. sz. 1. o.

⁸⁵ *Németh* 1940. 74. o.

⁸⁶ A Kormányzó jelenlétében leplezték le a magyar tábori vadászok emlékművét. *Pesti Hírlap*, 1941. május 12. 5. o.

⁸⁷ Tábori vadászok emléke. *Magyar Világhíradó*, 1941. május. 8.

⁸⁸ Az egykori magyar tábori vadász-zászlóaljok hősi emlékművének leleplezése (előadás). Budapest I. 1941. május 8. 17:15.; *Népszava*, 1941. május 3. Rádióműsor-melléklet, II. o.

⁸⁹ *Kiss* 1979. 145. o.

⁹⁰ *Magyar Országos Tudósító könyvkiadás hírek*, 1941. május 11. 1. o.

⁹¹ *Pesti Hírlap*, 1941. május 12. 5. o.; *Népszava*, 1941. május 12. 2. o.; *Képes Vasárnap*, 1941. május 18. 10. o.; *Tolnai Világlapja*, 1941. május 21. 3. o.; *Új Idők*, 1941. május 25. 637. o.

⁹² Bajtársi ünnepség. *Tolnai Világlapja*, 1942. június 17. 3. o.

Mindössze 80 filléres áron lehetett rendelni gomblyukban hordható aranszínű vadászjelvényt, közepén zöld mezőben a zászlóalj számával (a kerékpáros zászlóalj esetében a „Kp” rövidítés szerepelt a szám helyén). „A vadászjelvény az összejöveteleken viselendő” megjegyzés nyomatékosította a jelvények beszerzésének szükségességét a Bajtársi Kör vételi felhívásában.⁹³ Ezek a bajtársi vadászjelvények napjainkban ritkaságnak számítanak, néhány példányuk hazai magángyűjteményben található.⁹⁴

Kiss Sándor visszaemlékezése szerint, az idősebb katonát Kisfaludi Strobl az emlékmű felállítását kezdeményező – négy évvel később, 1944. december 8-án mártírhalált halt⁹⁵ – vitéz Kiss János altábornagyról mintázta.⁹⁶ Kiss János a Nagy Háborúban a császári és királyi 11. tábori vadászzászlóaljnál szolgált főhadnagyként, majd 1916. január 1-jétől századosként. 1916 végétől a kerékpáros zászlóalj parancsnok-helyettese,⁹⁷ majd Schönner Odilo utódaként, 1917. decembertől parancsnoka.⁹⁸ Elképzelhető, hogy az idősebb katona alakjához Kiss János – aki egyébként a szoborbizottság tagja volt – modellt állt. (Feltételezhető, hogy rendelkezett egykori egyenruhája ikonikus darabjával, a tollal díszített vadászkalappal.) A szoboralak arcvonásai azonban nem emlékeztetnek az altábornagra, sem az eredeti, sem a jelenlegi – újra mintázott – fejen.

Amint erről korábban szó esett, az emlékmű veterán tábori vadásza eredetileg tollal díszített kalapot viselt. 1949-ben többeknek feltűnt a tollas kalap a szobron. Amint erről Pótó János egyik könyvében beszámolt, Polgár Dénes *Miért áll még a tábori csendőr a Városmajorban?* címmel írt cikket a *Világosság* 1949. február 5-i számában, ezért többen tiltakoztak a főváros vezetőségénél a „tábori csendőr-szobor” miatt.⁹⁹ Magyarázkodni, hogy a császári és királyi tábori vadászok milyen távol álltak a magyar királyi tábori csendőrségtől, persze nem lehetett. Az emlékmű végül megmenekült, meghozzá egészen groteszk módon. Mivel a kifogásolt fejedőt nem lehetett eltávolítani, Goda Gábor, a főváros kulturális ügyekért felelős főjegyzője Kisfaludi Stroblal új, egyszerű katonasapkát viselő fejet készíttetett.¹⁰⁰ Goda könyv alakban megjelent visszaemlékezéseiben is beszámol az esetről, bár meglehetősen zavarosan. Annyi azért megállapítható, hogy a katonasapka miatt sok tiltakozó levelet kapott, és Kisfaludi Strobl Zsigmondhoz fordult, oldja meg valahogy a helyzetet.¹⁰¹ Végül eltávolították az idősebb hegyivadász fejét, és helyébe maga a művész mintázott új fejet, rajta egyszerű első világháborús tábori sapkával. Így megszűnt a politikai támadás oka. Tegyük hozzá: nemcsak fejszere történt. Levésték a talapzat elő- és hátoldaláról a feliratokat, eltávolították a hátoldalon lévő tizenkét vadászskürrt alól a – jelentős részben trianoni határon kívüli – helyőrségneveket, sőt, még a kürtök közepén lévő zászlóalj-számozást is. A sapkaszere mellett ez lehetett az ára az emlékmű megmaradásának.

Paradox módon, a máig sokak által emlegetett fejszerével az emlékmű idősebb katonalakja – bár a szobor természetesen veszített eredetiségéből – ebben a formájában sem vált

⁹³ Vételi felhívó levél másolata magántulajdonban.

⁹⁴ Hajdu Béla úr közlése a szerzővel.

⁹⁵ *Szakály* 2003. 178. o.

⁹⁶ *Kiss* 1979. 145. o.

⁹⁷ *Hegedűs* 2015. 957–958. o.

⁹⁸ *Németh* 1940. 72. o.

⁹⁹ *Pótó* 1989. 36. o.

¹⁰⁰ *Pótó* 1989. 36. o.

¹⁰¹ *Goda* 1989. 62. o.

hamis ábrázolásá. A tollas kalap helyett már az 1870-es évektől (így az első világháborúban is) a tábori ruhához egyszerű tábori sapkát hordtak a tábori vadászok¹⁰² – ahogy ez a két bronzkatonamögötti domborművön jól látható. A rendszerváltozás után több ízben felmerült a fej visszacszerelésének ötlete. A lefűrészelt szoborfej azonban nincs meg,¹⁰³ és Kisfaludi Strobl Zsigmond sem él már. Idegen alkotónak nem lenne szabad belenyúlania Kisfaludi Strobl saját kezűleg módosított kompozíciójába. (Bármilyen művészeti etikai mérlegelés nélkül helyreállíthatók lennének viszont az emlékmű 1949-ben levéselt felirata, valamint a hátoldalon a kürtökben lévő eredeti alakulatszámok és az alattuk lévő helységnevek.)

2015 júliusában Új világ született – Európai testvérháború 1914–1918 címmel multi-mediális és interaktív időszakos kiállítás nyílt a Várkert Bazár déli palotájában.¹⁰⁴ A bejárat előtti járdán az első világháborús kiállításához kapcsolódóan a városmajori emlékmű két bronzszobrának felnagyított méretű másolatát helyezték el. (Az idős tábori vadász ezen a kompozíción is az – 1949-ben mintázott – tábori sapkát viselte.) 2016 májusában a Budapest XII. kerületi Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjteményben *Hegyvidék a „Nagy Háború” idején* címmel nyílt tárlat,¹⁰⁵ amelyen a kerület első világháborús emlékeinek bemutatása során több fénykép volt látható a magyar tábori vadászok városmajori hősi emlékművéről.

Összehasonlításként érdemes megemlíteni, hogy Ausztriában nincs központi emlékműve a tábori vadászszázaloknak. (Az osztrák fővárosban 1932-ben az Augustinerkirchében a bécsi 21. Feldjägerbataillon kapott művészi kivitelű emléktáblát.¹⁰⁶)

A közleményben ismertetett első világháborús emlékjelek különleges és hazánkban kevésbé ismert, napjainkra szinte feledésbe merült egykori csapatnem és több mint harmincezer hősi halált halt magyar (vagy magyarországi születésű) tábori vadász¹⁰⁷ emlékét őrzik, illetve őrizték. Maguk az emlékművek és emléktáblák, ha nem is a korszak legkiemelkedőbb művészi teljesítményei, de tisztességgel – nem egy esetben magas színvonalon – kivitelezett alkotások. Nem szabad elfeledkezni róluk.

¹⁰² Fichtenbauer – Ortner 2015. 188. o.

¹⁰³ A művész lánya, Visyné dr. Strobl Éva közlése a szerzővel 2004-ben.

¹⁰⁴ Ficsor Benedek: I. világháború: árnyalni és felülírni. *Magyar Nemzet*, 2015. július 9. 10. o.; Zsiray-Rummer Zoltán: Évek, amikor minden egészen eltörött. *Magyar Hírlap*, 2015. július 9. 13. o.

¹⁰⁵ (Balajthy): Új helytörténeti kiállítás: Hegyvidék a „Nagy Háború” idején. *Hegyvidék*, 2016. május 31. 15. o.

¹⁰⁶ A szöszék közelében, a szentély falán elhelyezett emlékjel fehérmárvány-lapon lévő, bronzból öntött emléktábla. Felső részén tollas vadászkalap, alatta sas, karmai között vadászkürttel, benne 21-es számmal. A babérkoszorúval körbevett tábla felirata: DEN IM / WEELTKRIEGE / GEFALLEN SOWIE / ALLEN VERSTORBENEN / KAMERADEN DES / K. u. K. FELDJÄGER / BATAILLONS NR. 21 / ERRICHTET ANNO 1932 / v. KLUB EHEM. 21ER JÄGER. A babérfonat alsó részén 1914–1918 felirat. A bronzlap fölött bronzkereszt látható a márványtáblán.

¹⁰⁷ Németh 1940. 74. o.

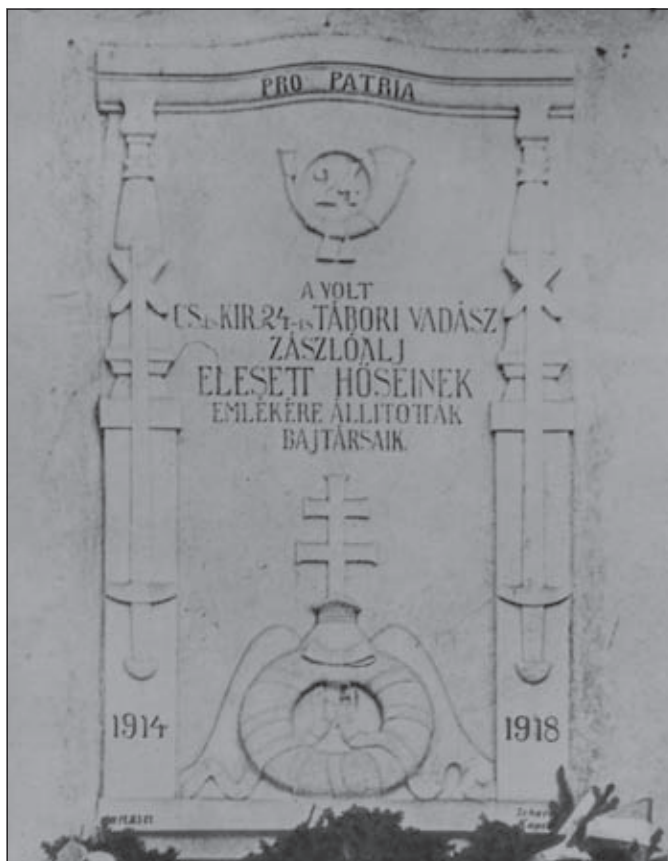
*Emléktábla a pancsovai templomban (3. zlj.).
Pastyk Róbert felvétele*

*A győri emlékmű (11. zlj.).
A szerző felvétele*

*Tatai emléktábla (19. zlj.).
A szerző felvétele*

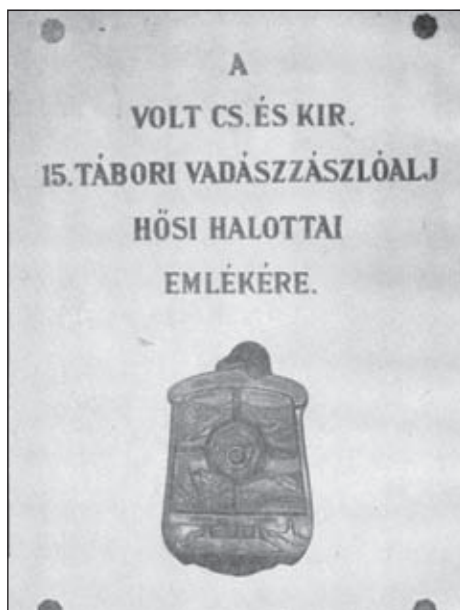

*Kaposvári
emlékjel (24. zlj.), archív*

*Hősök kápolnája a Budapest városmajori plébániatemplomban (24. zlj.).
A szerző felvétele*

*Nagyitényeni emléktábla (26. zlj.)
A szerző felvétele*

*Emléktábla a Hadimúzeumban
(15. zlj.), archív*

*Emléktábla a Hadimúzeumban
(23. zlj.), archív*

Emléktábla a Hadimúzeumban (32. zlj.), archív

A 32. vadászászlóalj emléktáblájának avatása, a Halmy család engedélyével

A Kerékpáros emléktábla avatása a Helyőrségi templomban, archív

A magyar tábori vadászsászlóaljak városmajori emlékművének avatása, archív

A városmajori emlékmű a felavatás után (archív) Göcseji Múzeum

A városmajori emlékmű koszorúzása 1942-ben, archív

A városmajori emlékmű napjainkban. A szerző felvétele

BIBLIOGRÁFIA

- Adjustierungs-
vorschrift, 1879. Adjustierungs- und Ausrüstungsvorschrift für das k.k. Heer. Wien, 1878.
- Babucs* 2005. *Babucs Zoltán*: A magyar kerékpáros csapatnem. In: ...és újfent hadiidők! (avagy a „boldog békeidők” nem térnek vissza) 1939–1945. Szerk. *Ravasz István*. Budapest, 2005. 197–200. o.
- Balla* 2005. *Balla Tibor*: Az Osztrák–Magyar Sajtóhadiszállás szervezete és tevékenysége az első világháborúban. *Hadtörténelmi Közlemények*, 118. (2005) 1–2. sz. 141–149. o.
- Barcy* 1991. *Barcy Zoltán*: Évszázadok egyenruhái. Budapest, 1991.
- Bártfai* 2001. Tata katonái. Szerk. *Bártfai Ilona*. Tata, 2001.
- Bedécs – Trukáné Katona* 2010. Az első világháború emlékeztetői Pozsony vármegyétől a Muravidékig. Szerk. *Bedécs Gyula – Trukáné Katona Zsuzsa*. Győr, 2010.
- Beke* 2013. A katolikus Budapest. Szerk. *Beke Margit*. Budapest, 2013.
- Bona* 1987. *Bona Gábor*: Tábornokok és törzstisztek a szabadságharcban 1848–49. Budapest, 1987.
- Circular-
Verordnung, 1861. Circular-Verordnung vom 5. August 1861, Abt. 13., Nr. 3191. K. k. Armee-Verordnungsblatt vom 17. August 1861.
- CJH 1917. Magyar Törvénytár – Corpus Juris Hungarici. 1917. évi törvény-cikkek. Budapest, 1918.
- Csaszkóczy* 1938. *vitéz Csaszkóczy Emil*: Ezredtulajdonosok az osztrák–magyar hadseregben. *Magyar Katonai Szemle*, 1938. 7. sz. 231–240. o.
- Dindi* 2013. *Dindi István*: Nagytétény az 1930-es években. Helytörténeti krónika évről évre. Budapest, 2013.
- Diós* 2006. Magyar Katolikus Lexikon. XI. k. Főszerk. *Diós István*. Budapest, 2006.
- Fekete* 2014. *Fekete Ferenc*: Ötvenkét hónap a „pokolban”. Seydl Jenő tábornok a Katonai Mária Terézia Rend lovagja. *Katonaiújság*, 2014. 6. sz. 24–31. o.
- Fichtenbauer – Ortner* 2015. Die Geschichte der österreichischen Armee von Maria Theresia bis zur Gegenwart in Essays und bildlichen Darstellungen. Hg. *Peter Fichtenbauer – M. Christian Ortner*. Wien, 2015.
- Fitz* 1999. Kortárs Magyar Művészeti Lexikon 1. k. Főszerk. *Fitz Péter*. Budapest, 1999.
- Goda* 1989. *Goda Gábor*: Szülőföldem. Budapest, 1989.
- Hegedűs* 2015. *Hegedűs Elemér*: A hazáért adta életét. Kiss János altábornagy életútja. *Vasi Szemle*, 2015. 6. sz. 957–958. o.
- Hermann* 2015. Magyarország hadtörténete. III. k. Szerk. *Hermann Róbert*. Budapest, 2015.

- Hermann – Szanyi* 2015. *Hermann Attila – Szanyi Miklós*: „Csak előre, édes fiam...” A magyar Szent Korona országaiból sorozott hadosztályok, ezredek és zászlóaljok jelvényei a Nagy Háborúban. Budapest, 2015.
- Horler* 1955. *Horler Miklós*: Budapest műemlékei I. Budapest, 1955.
- Huszár – Procopius* 1932. *Lajos Huszár – Béla v. Procopius*: Medaillen- und Plakettenkunst in Ungarn. Budapest, 1932.
- Illésfalvi* 2001. *Illésfalvi Péter*: Vadász- és hegyicsapatok megkülönböztető jelzései 1867-től napjainkig. *A Hadtörténeti Múzeum Értesítője*, 4. (2001) 165–175. o.
- Kálmán – Kövesdi – Varga* 2016. *Kálmán Attila – Kövesdi Mónika – Varga Edit*: Emlék-könyv. Tatai emlékművek, emléktáblák, köztéri alkotások, feliratos és faragott kövek adattára. Tata, 2016.
- Kovács* 1991. *Kovács Ákos*: „Emeljünk emléket hőseinknek!” Az első világháborús monumentumok eseménytörténete. In: Monumentumok az első háborúból. Szerk. *Kovács Ákos*. Budapest, 1991. 104–124. o.
- Liber* 1934. *Liber Endre*: Budapest szobrai és emléktáblái. Budapest, 1934.
- Medvey* 1939. *Medvey Lajos*: Vezető Budapest szobrai megtekintéséhez. Budapest, 1939.
- Németh* 1940. *Németh Lajos*: Aranylapok az egykori magyar tábori vadászzászlóaljok történetéből. Budapest, 1940.
- PNL XVI. A Pallas Nagy Lexikona. XVI. k. Budapest, 1897.
- Pótó* 1989. *Pótó János*: Emlékművek, politika, közgondolkodás. Budapest, 1989.
- Puskás* 2006. *Puskás Béla*: A kaposvári Hősök temploma. In: Emlékek a Hadak útján. I. k. Szerk. *Ravasz István*. Budapest, 2006. 106–110. o.
- Puskás* 2007. *Puskás Béla*: Közalapítvány a hősökért. In: Emlékek a Hadak útján. II. k. Szerk. *Ravasz István*. 2007. 230–231. o.
- Ritoók* 1997. *Ritoók Pál*: Városmajori plébániatemplom. (TKM Egyesület, 556. füzet.) Budapest, 1997.
- Rosch* 2005. *Rosch Gábor*: Hegyvidéki épületek. Budapest, 2005.
- Sallay* 2007. *Sallay Gergely Pál*: A Hadimúzeum és a Helyőrségi templom I. világháborús emléktáblái. In: Emlékek a Hadak útján. II. k. Szerk. *Ravasz István*. Budapest, 2007. 23–26. o.
- Sallay* 2010. *Sallay Gergely Pál*: Mindent a hazáért! Első világháborús osztrák–magyar katonai alakulat- és emlékjelvények. Budapest, 2010.
- Schematismus, 1895. Schematismus für das kaiserliche und königliche Heer und für die kaiserliche und königliche Kriegs-Marine für 1895. Wien, 1895.
- Schematismus, 1912. Schematismus für das kaiserliche und königliche Heer und für die kaiserliche und königliche Kriegsmarine für 1912. Wien, 1911.

- Schematismus, 1913. Schematismus für das kaiserliche und königliche Heer und für die kaiserliche und königliche Kriegsmarine für 1913. Wien, 1912.
- Schematismus, 1914. Schematismus für das kaiserliche und königliche Heer und für die kaiserliche und königliche Kriegsmarine für 1914. Wien, 1914.
- Strobl-katalógus Portraits and Figures by Sigismund de Strobl. Kiállítási katalógus. Az előszót írta *G. B. Shaw*. White Allom Galleries, London, [1935.]
- Süli 2013. *Süli Attila*: A honvéd vadászrezredek szervezése és működésük Erdélyben 1849-ben. *Hadtörténelmi Közlemények*, 127. (2013) 3. sz. 681–717. o.
- Szakály 2003. *Szakály Sándor*: A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Lexikon és Adattár. Budapest, 2003.
- Szanyi 2010. *Miklós Szanyi*: K.u.K. Kappenabzeichen Katalog. Budapest, 2010.
- Szijj – Ravasz 2000. Magyarország az első világháborúban. Lexikon A–Zs. Főszerk. *Szijj Jolán*, szerk. *Ravasz István*. Budapest, 2000.
- Szili Kováts 1940. *Szili Kováts László*: Az egykori cs. és kir. 24. tábori vadászzászlóalj története. Budapest, 1940.
- Wehner 2014. *Wehner Tibor*: Emlékmű-sablonok. Kisfaludi Strobl Zsigmond első világháborús monumentumai. *Tiszatáj*, 2014. 7. sz. 110–120. o.
- Weichinger-katalógus Weichinger Károly. Kiállítási katalógus. Szerk. *Hadik András – Hajdú Virág – Prákfalvi Endre – Ritoók Pál*. Budapest, 1994.

László Prohászka

WORLD WAR I MEMORIALS OF THE HUNGARIAN FELDJÄGER BATTALIONS

Abstract

One of the elite branches of the army of the Austro–Hungarian Monarchy was made up of Imperial and Royal Feldjäger Battalions. The Feldjäger Battalions were not incorporated into regiments, they formed a separate troop branch. They had a separate pennant number: Arabic numbers from 1 to 32 indicated the units. The battalions number 3, 11, 15, 19, 23, 24, 26, 28, 29, 31, 32 were recruited from the territory of the Kingdom of Hungary from 1915. From 1903 onwards, a Bosnian-Herzegovinian Imperial and Royal Feldjäger Battalion was also in service, without a number. On 1 October 1911 the fourth companies of the Feldjäger Battalions number 11, 20, 24 and 29 were reorganised into bicycle companies, and in 1914 these companies (which included three Hungarian companies) were joined in one Imperial and Royal bicycle battalion.

The publication presents the World War I memorials of the Hungarian Feldjäger Battalions. For the heroic service of the units recruited from the territory of the Hungarian Kingdom obelisks were erected in Zagreb and Győr, plaques were inaugurated in Pancevo, Miskolc, Kaposvár, Tata, Nagytétény, Budapest (in Budapest four are in the building of the Museum of Military History, one is in the church in Városmajor). The bicycle soldiers

(the majority of whom were Feldjägers) were given a plaque in the garrison church of Buda Castle. The plaques in the Museum of Military History were removed after 1945, and the garrison church, ruined during the war, was demolished.

The Hungarian Feldjäger Battalions' central memorial in Budapest was made by the famous sculptor Zsigmond Kisfaludi Strobl (1884–1975). Erected in the park of Városmajor in 1940, it was inaugurated in 1941. There are two bronze soldiers standing in the centre of the jäger memorial: an old World War I feldjäger soldier greets a young comrade who is wearing a World War II Honvéd uniform and a helmet. The monument is still standing, but the older soldier's head was replaced in 1949 by a head wearing a World War I field helmet, because the feldjäger's feather hat resembled to that of Hungarian gendarmes. There is a relief of attacking soldiers behind the two bronze statues, mounted on a background wall carved from limestone. The two sides of the back wall support the 6-6 horn emblems of the Hungarian Feldjäger Battalions. The number of the formation could be seen in the middle of the horns, the name of the recruitment district's centre town was under the horn. The emblems of the battalions number 3 (Temesvár), 11 (Győr), 15 (Kassa), 19 (Komárom), 23 (Marosvásárhely), 24 (Budapest) were put on the left side, while on the right the emblems of the battalions number 26 (Nagytétény), 28 (Eperjes), 29 (Losonc), 31 (Zagreb), 32 (Eperjes) and that of the bicycle battalion could be seen. These numbers and the town names were removed from the monument after 1945.

László Prohászka

DIE HELDEN-GEDENKZEICHEN DER UNGARISCHEN FELDJÄGERBATAILLONE
IM ERSTEN WELTKRIEG

Resümee

Eine elitäre Truppengattung der Armee der Monarchie Österreich-Ungarn waren die k.u.k. Feldjägerbataillone, die nicht in Regimenten eingeteilt waren, sondern eine gesonderte Truppengattung bildeten. Sie hatten eine eigenständige Ordnungsnummer und wurden mit arabischen Ziffern zwischen 1 und 32 bezeichnet. Von den Jägerbataillonen hatten das 3., 11., 15., 19., 23., 24., 26., 28., 29., 31. und 32. Bataillon ab dem Jahr 1915 ihre Rekrutierungsbezirke auf dem Gebiet des Königreichs Ungarn. Ab dem Jahr 1903 existierte ohne Nummerierung auch ein bosnisch-herzegowinisches k.u.k. Feldjägerbataillon. Mit dem 1. Oktober 1911 wurden die 4. Kompanien der 11., 20., 24. und 29. Jägerbataillone in Radfahr-Kompanien umorganisiert, und aus diesen Kompanien (von denen drei ungarisch waren) wurde im Jahr 1914 ein k.u.k. Fahrrad-Bataillon gebildet.

Die Mitteilung stellt die Helden-Gedenkzeichen der ungarischen Feldjägerbataillone im Ersten Weltkrieg vor. Den aus dem Gebiet des Königreichs Ungarn rekrutierten Einheiten wurden in Zagreb und Győr (Raab) ein Obelisk, in Pancsova, Miskolc, Kaposvár, Tata, Nagytétény und Budapest eine Gedenktafel errichtet (in Budapest im Kriegsmuseum vier und in der Pfarrkirche Városmajor eine Gedenktafel). In der Garnisonskirche in der Burg von Buda (Ofen) erhielten die Militärradfahrer eine Gedenktafel (die größtenteils Feldjäger waren). Die Tafel im Kriegsmuseum wurde nach 1945 entfernt, die im Krieg beschädigte Garnisonskirche wurde abgerissen.

Das zentrale Denkmal der ungarischen Feldjägerbataillone in Budapest stammt vom namhaften Bildhauer Zsigmond Kisfaludi Strobl (1884–1975). Es wurde im Jahr 1940 im Városmajor-Park aufgestellt und 1941 eingeweiht. In der Mitte der Jägerdenkmal-Komposition steht die bronzene Figur zweier Soldaten: Ein alter Feldjäger aus dem Ersten Weltkrieg grüßt seinen jungen Kameraden aus dem Zweiten Weltkrieg, der eine Honved-Uniform und einen Stahlhelm trägt. Das Denkmal befindet sich auch heute noch an seinem ursprünglichen Platz. Kisfaludi Strobl wurde im Jahr 1949 lediglich darum gebeten, den Kopf des älteren Soldaten gegen eine Figur mit einer Feldmütze aus dem Ersten Weltkrieg auszutauschen, weil die Mütze des Feldjägers mit Feder an die Mütze der ungarischen Gendarmen erinnert hatte. Hinter den beiden Bronzestatuen, an der aus Kalkstein gemeißelten Hintergrundwand ist das Relief von stürmenden Soldaten zu sehen. Auf dem Hintergrund beidseitig, untereinander die jeweils 6 Verbandszeichen der Feldjägerbataillone mit Jagdhorn zu sehen. In der Mitte der Jagdhörner war die Verbandsnummer, unter dem Horn der Stadtname des Rekrutierungszentrums des Bataillons zu sehen. Auf der linken Seite waren das Zeichen des 3. (Temesvár), 11. (Győr/Raab), 15. (Kassa/Kaschau), 19. (Komárom/Komorn), 23. (Marosvásárhely/Neumark am Mieresch), 24. (Budapest), auf der rechten Seite das des 26. (Nagyttény), 28. (Eperjes), 29. (Losonc), 31. (Zagreb), 32. (Eperjes) und des Rafahr-Bataillons auf dem Denkmal zu sehen. Die Verbandsnummern und die Ortschaftsnamen wurden nach 1945 entfernt.

László Prohászka

MONUMENTS À LA MÉMOIRE DES BATAILLONS DE CHASSEURS HONGROIS
DE LA PREMIÈRE GUERRE MONDIALE

Résumé

Les bataillons de chasseurs impériaux et royaux comptaient parmi les armes d'élite de la Monarchie austro-hongroise. Ces bataillons de campagne n'ont pas été organisés en régiments, ils constituaient une arme à part. Ils avaient leur propre numéro d'ordre de bataille, des chiffres arabes de 1 à 32. Parmi les bataillons de chasseurs, le 3e, le 11e, le 15e, le 19e, le 23e, le 24e, le 26e, le 28e, le 29e, le 31e et le 32e avaient leur circonscription de recrutement sur le territoire du Royaume de Hongrie dès 1915. À partir de 1903, il existait aussi un bataillon de chasseurs impérial et royal de Bosnie-Herzégovine sans numéro. Le 1er octobre 1911, les 4ème compagnies des 11e, 20e, 24e et 29e bataillons de chasseurs furent réorganisées en compagnies cyclistes (dont trois étaient hongrois). En 1914, il a été créé de ces compagnies le bataillon cycliste impérial et royal.

La publication présente les monuments à la mémoire des bataillons de chasseurs hongrois de la Première Guerre mondiale. Pour les unités recrutées depuis le Royaume de Hongrie des obélisques ont été érigés à Zagreb et à Győr, et on trouve des plaques commémoratives à Pančevo, Miskolc, Kaposvár, Tata, Nagyttény et à Budapest (à Budapest, il y en a quatre dans le bâtiment du Musée de la Guerre et une dans l'église paroissiale de Városmajor). Dans l'église de la garnison du château de Buda, une plaque commémorative fut dédiée aux soldats cyclistes (dont la plupart étaient des chasseurs de campagne).

Les plaques au Musée de la Guerre ont été enlevées après 1945, et l'église de la garnison endommagée dans la guerre a été démolie.

Le monument central de Budapest dédié à la mémoire des bataillons de chasseurs hongrois a été conçu par un sculpteur de renom, Zsigmond Kisfaludi Strobl (1884–1975). Érigé au parc de Városmajor en 1940, il a été inauguré en 1941. Deux figures en bronze sont placées au centre du monument : un chasseur de campagne âgé de la Première Guerre mondiale salue son jeune compagnon d'armes portant le casque et l'uniforme de l'armée de la Seconde Guerre mondiale. Ce monument est toujours en place, seule la tête du soldat plus âgé a dû être remplacée en 1949 par Kisfaludi Strobl, car le chapeau à plume du chasseur de campagne rappelait celui des gendarmes hongrois. Derrière les deux figures en bronze, on voit un bas-relief en pierre calcaire représentant des assaillants. Au dos, on trouve les deux côtés deux fois 6 insignes au cor des bataillons de chasseurs. Au milieu des cors, il figurait le numéro d'unité et sous les cors le nom de la ville qui fut le centre de recrutement du bataillon. Côté gauche : 3 (Temesvár), 11 (Győr), 15 (Kassa), 19 (Komárom), 23 (Marosvásárhely), 24 (Budapest), côté droit : 26 (Nagyttény), 28 (Eperjes), 29 (Losonc), 31 (Zagreb), 32. (Eperjes). L'insigne du bataillon cycliste fut également représenté sur le monument. Les numéros d'unité et les noms de localité ont été enlevés après 1945.

Ласло Прохаска

ГЕРОИЧЕСКИЕ ЗНАКИ ВЕНГЕРСКИХ ПОХОДНЫХ ЕГЕРСКИХ БАТАЛЬОНОВ В ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЕ

Резюме

Императорские и королевские полевые егерские батальоны составляли один из элитных родов войск Австро-Венгерской Монархии (по немецки к. у. к. Фелдйегербатальон, к. у. к. Feldjägerbataillon). Полевые егерские батальоны не были причислены в полки, а представляли отдельный род войск: они имели самостоятельные числа военного строя и обозначались арабскими цифрами от 1 до 32. Из числа полевых егерских батальонов начиная с 1915-ого года на территории бывшего Венгерского Королевства находился военный округ 3-его, 11-ого, 15-ого, 19-ого, 23-его, 24-ого, 26-ого, 28-ого, 29-ого, 31-ого, 32-ого батальона. Начиная с 1903-его года существовал и один, не имевший номера боснийско-герцеговинский императорский и королевский полевой егерский батальон. С 1-ого октября 1911-ого года 11-ый, 20-ый, 24-ый и 29-ый полевые егерские батальоны были преобразованы в 4-ие велосипедные роты, и из этих рот (три из которых были венгерские) в 1914-ом году создали императорский и королевский велосипедный батальон.

Публикация представляет героические мемориальные памятные знаки венгерских полевых егерских батальонов первой мировой войны. У единиц военкоматов с территории Венгерского Королевства воздвинули обелиски в Загребе и Дьёр, а в Панчево, Мишкольц, Капошвар, Тата Надьтетень, Будапешт были установлены мемориальные доски (в Будапеште, в здании Военного музея четыре мемориальные доски, в приходской церкви в Варошмайоре одна). В будайском крепостной

Гарнизонной церкви велосипедные солдаты (большинство из которых были полевые истребители) получили почётные доски. Мемориальную доску в Военном Музее удалили со стен после 1945-ого года, а Гарнизонная церковь, поврежденная во время войны была разобрана.

Центральный мемориальный памятник венгерским полевым егерским батальонам в Будапеште изготовил известный скульптор Жигмонд Штробль Кишфалуди (1884–1975). Его установили в парке Варошмайор в 1940-ом году и торжественно открыли в 1941-ом году. В центре композиции памятника военному охотнику стоит бронзовая фигура двух солдат: пожилой военный истребитель первой мировой войны приветствует своего молодого соратника, который одет в рядовой мундир военной формы второй мировой войны, со стальным шлемом. Памятник и до сих пор стоит на своем месте, только голова пожилого солдата была изменена в 1949-ом году Кишфалуди Штробль на изображение головного убора полевого охотника первой мировой войны, потому что охотничий пернатый шлем напоминал шляпу венгерской жандармерии. Позади двух бронзовых статуй, высеченных из кладочного известняка виден рельеф атакующих солдат. На обратной стороне, с обеих сторон расположенных в последовательности одна под другой видны 6-6 батальоновых значков охотничьего рога венгерских полевых егерских батальонов. В середине рога номер батальона, под охотничьим рогом название города военкомпромата батальона. На левой стороне в 3 (Тимишоара), 11 (Дьер), 15 (Кошице), 19 (Комаром), 23 (Тыргу-Муреш), 24 (Будапешт), на правой стороне 26 (Надътетень), 28 (Прешов), 29 (Лученец), 31 (Загреб), 32 (Прешов) и знаки велосипедного батальона изображены на памятнике. Номера батальонов и географические названия городов были удалены после 1945-ого года.